

Miljö- och energidepartementet

103 33 STOCKHOLM

Yttrande över Meddelande från kommissionen En ren jord åt alla — En europeisk strategisk långsiktig vision för en stark, modern, konkurrenskraftig och klimatneutral ekonomi

Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI, har uppmanats att yttra sig över rubricerad remiss.

En bra grund för nödvändiga beslut

VTI är överlag positiv till den Europeiska kommissionens strategiska vision bl.a. för att den tar ett helhetsperspektiv och är i samklang med aktuell forskning på området vilket kan ifrågasättas beträffande EU:s tidigare policydokument på klimatområdet. EU har antagit Parisavtalets mål om att den globala medeltemperaturen inte ska stiga med mer än högst 2 grader över förindustriell nivå och att man ska sträva efter att temperaturen inte ska stiga med mer än 1,5 grader. Den strategiska visionens beskrivning av de utmaningar och krav på samhällsomställning som Europa och världen står inför om man ska klara Parisavtalets mål stämmer enligt VTI:s bedömning överens med den vetenskapliga kunskapen på området inklusive IPCC:s rapporter. Den ska också ses i ljuset av att Parisavtalets parter senast 2020 ska lägga fram långsiktiga strategier för utveckling mot låga växthusgasutsläpp för att målen ska nås. Den strategiska visionen utgör en bra grund för kommande nödvändiga beslut om nya och skärpta styrmedel och åtgärder.

Positivt att EU önskar vara drivande internationellt

Enligt den strategiska visionen ska målet för EU vara att inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser 2050. Det är positivt och viktigt för att Parisavtalets mål ska kunna nås. EU står för cirka 10 % av de globala utsläppen av växthusgaser. Det är ingen försumbar del men heller inte en dominerande del av utsläppen. Utan att länder med stora utsläpp av växthusgaser som Kina och USA också tar fram motsvarande strategier samt fattar beslut om effektiva styrmedel och åtgärder kommer inte Parisavtalets mål att kunna nås. Det är därför också positivt att EU i ett internationellt perspektiv önskar vara pådrivande för att Parisavtalets mål ska nås.

Befintliga styrmedel och åtgärder otillräckliga

I den strategiska visionen står att ”Den föreslagna strategin syftar inte till att lansera någon ny politik, och EU-kommission har heller ingen avsikt att ändra målen för 2030” (sid. 3). Samtidigt konstateras i den strategiska visionen att hittills beslutade styrmedel och åtgärder är långt ifrån tillräckliga för att EU på ett rimligt sätt ska bidra till att Parisavtalets mål nås (sid. 7). I den meningen krävs ny politik för att målen ska nås även om den inte förs fram i den strategiska visionen.

De s.k. 2030-målen om utsläpp av växthusgaser, energieffektivisering och andel förnybar energi togs innan Parisavtalet. I detta perspektiv och i perspektivet av denna strategi är 2030-målen inte tillräckligt långtgående. En extremt snabb och stor omställning krävs från 2030 till 2050 om klimatneutralitet ska nås. Omställningen till 2050 skulle var mindre svår om 2030-målen var mer långtgående. Det bör dessutom påpekas att det avgörande för klimatpåverkan är den totala mängden utsläpp av växthusgaser. Om utsläppsminskningen är mindre i början och större i slutet innan nettonollutsläpp nås måste man för att kompensera detta åstadkomma stora negativa utsläpp efter 2050 för att få samma storlek på klimatpåverkan.

I sammanhanget bör också nämnas att reduktionen av utsläpp generellt blir svårare och dyrare ju mer man minskar dem och då man närmar sig noll även om man också måste beakta att teknisk utveckling och skalfördelar verkar åt andra hållet och gör det billigare att vänta. Sammantaget innebär ovanstående dock att det är en tveksam strategi att som EU gör planera för större och snabbare utsläppsminskningar i slutet av en tidsperiod än i början. Att skjuta på de stora åtgärderna till nästa generation kan även ses som en moralisk fråga.

Här bör också nämnas att vid beräkningen av vilka utsläppsminskningar som krävs för att medeltemperaturen inte ska öka med mer än högst två grader har man räknat med att sannolikheten för att temperaturen ska hålla sig under en ökning på två grader ska vara minst 66 procent. Vill man ha en högre sannolikhet för att temperaturen ska hålla sig under en ökning på två grader behöver utsläppen minska mer. Att inte se till så att sannolikheten är större när ett överskridande får så allvarliga negativa konsekvenser kan knappast anses vara rationellt. Tillåtna utsläppsmängder för att försäkra sig om att temperaturen inte ska öka med mer än högst två grader med minst 95 procent sannolikhet är ungefär desamma som dem för att temperaturen inte ska öka med mer än högst 1,5 grader med minst 66 procent sannolikhet.

Beteendeförändringar nödvändiga

Den strategiska visionen konstaterar att inget av scenarierna, vilka samtliga har mycket fokus på användning av ny teknik och teknikutveckling och kan anses vara teknikoptimistiska, är tillräckligt för att utsläppen ska minska med mer än 80 procent från 1990 till 2050. Vad som krävs för att nå längre är en kombination av dessa scenarier samt förstärkning av naturliga kolsänkor i kombination med bio-CCS samt

”mindre koldioxidintensiva konsumtionsval” (sid. 8). Delen om beteendeförändringar och ändrade konsumtionsval skulle kunna utvecklas betydligt i den strategiska visionen och i underlaget. Här finns mycket stora potentialer. Det handlar t.ex. hur vi bor och hur stort, hur vi reser och hur långt samt vad vi äter. I denna del ligger kanske de största politiska utmaningarna.

Allmänhetens deltagande en nyckelfråga

I den strategiska visionen står att allmänheten spelar i central roll i de radikala förändringar av energisystemet och av mark-och jordbrukssektorn som krävs enligt de scenarier som har analyserats. Dessa förändringar inbegriper också en modernisering av industrin, transportsystemet och städerna som påverkar all verksamhet i vårt samhälle. Kommissionen skriver att ”för att göra något åt klimatförändringen måste allmänheten delta aktivt, både i egenskap av konsumenter och medborgare. Hur väl omställningen lyckas beror också på hur vårt samhälle tar hand om dem som är mest utsatta under övergången” (sid. 6). VTI instämmer i den bedömningen.

Nyligen fattade beslut är ej i linje med den strategiska visionen

Samtidigt som VTI överlag är positivt till denna strategiska vision konstaterar VTI att de förslag om utsläppsnormer för koldioxid för tunga fordon i EU respektive nya lätta fordon och nya lätta nyttofordon som var på remiss 2018 knappast var i linje med Parisavtalets klimatmål¹. Trots att analyserna av förslagen visade att det är samhälls-ekonomiskt lönsamt att ställa strängare krav gjordes inte detta. Enligt förslaget om utsläppsnormer för nya tunga fordon skulle utsläppen av koldioxid inom unionen vara 15 procent lägre år 2025 jämfört med 2019. Kommissionen föreslog också att utsläppen ska vara minst 30 procent lägre jämfört med 2019 från och med år 2030. Målet till år 2030 ska fastställas i samband med en översyn som genomförs år 2022, då även kraven ska utvidgas till att omfatta fler typer av tunga fordon. Om EU ska nå klimatneutralitet senast 2050 så kan de lastbilar som säljs efter 2030 i princip inte bidra med några nettoutsläpp av växthusgaser alls eftersom de kommer att rulla på vägarna i genomsnitt cirka 15 år. Motsvarande resonemang gäller för förslaget om avgasnormer för nya lätta fordon och nya lätta nyttofordon.

Utsläppsnormer för fordon är ett av de viktigaste styrmedlen för att få ner utsläppen av växthusgaser samt att göra det på ett kostnadseffektivt sätt utan att snedvrída konkurrensen mellan länder. Det är uppenbart att några viktiga beslut om styrmedel

¹ Se vidare VTI:s yttranden: ”Yttrande över Europeiska kommissionens förslag (KOM 2017/676) till fastställande av nya utsläppsnormer för koldioxid för nya personbilar och nya lätta nyttofordon (ändring av förordning EG/715/2007)”, 2018-01-26, Dnr 2017/0710-1.3 respektive yttrandet över ”Europeiska kommissionens och Europeiska rådets förslag till förordning (COM 2018/284) om fastställande av utsläppsnormer för koldioxid från nya tunga fordon”, 2018-08-16, Dnr 2018/0363-1.3.

och åtgärder som nyligen har fattats inom EU inte är i linje med den strategiska vision som Kommissionen nu presenterar.

I detta ärende har generaldirektör Tomas Svensson beslutat. Vid beredningen av ärendet har forskningschef Mikael Johannesson varit föredragande.

För VTI

Tomas Svensson
Generaldirektör